

ÁCS KÁROLY:

G ó l y a*

Ajánlom a beográdi magyar egyetemistáknak.

I.

Szót érthetünk-e?
Én, kósza bárd, s te, gyökeret vert,
akit boldog egy-otthon pányváz.
„Hazamegyek“ — azt mondd,
és tudod, mire gondolsz,
és csodálkozol, ha az én szemem
talán egy kicsit tétován tekint rád.
Hazamégy? — nem értem pontosan,
csak azt látom, hogy vonz el valami,
nem is figyelsz rám, mennél,
pedig olyan jó volna beszélgetni,
épp erre termett ez az éjszaka.
Lásd, a gólyák.
Én sokszor gondolkozom róla,
hova is mennek haza ők?
Kényszerű szükség viszi-e őket ősszel,
vagy hazamennek, s számkivetés nekik
az a nyári, falusi fészek?
Hát a víg, kereplő, kinőtt nadrágban ösztövérlábú.
gyerekszemű, mélyhangú gólya-diákok?
Egyet jól ismerek,
mintha én lettem volna öt nyárral ezelőtt.

II.

Megérkezés

Az állomás előtt áll.
Hova csöppent, jaj, hova csöppent?
Valahogy így vesznek el a kisgyerekek.
A világ, amit húsz évig tanult,
egyszerre kifordul belőle,
a dolgoknak nincs ismertetőjelük,
hogy: „sarki Pista bódéja“,
vagy: „Sztipán hordár targoncája“,
vagy: „plakátoszlop a köpködőnél“.

* A palicsi irodalmi est műsorából.

Jaj, csupa szöglet ez a város,
csupa tükör és csupa idegen.
Ha szembetalálkozna önmagával,
akár egy ismeretlen, kikerülné.
Elindul, s csak úgy tudja, hogy ő
ez a fejét furán kapkodó kamasz
az önzajába feledkezett utcán,
hogy le-lenéz a vén bőröndre,
amely, mint hű csósz, örzi
a belehányt holmi jó otthonszagát.

III.

Reggel

Hét óra. Kipattan a szemhéj.
Mire is hasonlít ez az ébredés?
Az álom mindenütt otthon van,
s reggelenként sohasem tudjuk,
hányadszor jöttünk a világra,
és hogy hol vagyunk, mintha elfelednénk.
Szétnéz. Mikor szűkült így össze a szoba?
Két lépés hátra és előre.
Csupasz falak, riasztó sarkok.
Vagy kriptá ez? A doha dermed,
s mellére térdel az ijedtség.
De felébredt már. Tudja hol van.
Egy nagyvárosi csúf diákszobácska.
Hisz őt becsapta ez az álom,
feje alatt nem vakondtúrás,
nem égboltozat a feje fölött.
Haza még a gondolatok se érnek,
annyi, annyi köztük a kilométer.
Be kell húnynia újra a szemét,
visszaszökni, oh, visszaszökni!
Ám egyszerre reápillant a nap
a szomszéd tűzfal részén. Ez a nap!
És duruzsolni kezd a kis szoba,
a rokkant szék a vén szekrény, az ágy,
s mondja: „Ne félj, megszokjuk egymást!
Tán megszeretsz, s akkor majd együtt
alszunk és ébredünk.”

IV.

Tanteremben

Lám, most milyen komoly!
Szinte szép az a pattanásos arca,
ahogy az értelem bele-belevibrál
a törvények és titkok villamos delejévei.

Nagy dolgok: körzővel és ésszel
egy otthonná rakni a földet,
a szétszedett test dőre darabkáin
górcsóvel lesni meg az emberséget,
korok, kötések, tabuk, babonák
bordaléka alól kikotorni
egy csontváz-szót, hogy: társadalom,
és aztán hússal megpárnázni,
és aztán vérrrel lelocsolni,
mígnem feltűnik, mint a vágy,
mint roppant vízió, az eleven jövő.
Félszket rakni: boldog tudomány.
Érzi, hogy valami mély öröm,
valami meleg buzgás ömlik el benne,
pedig haza sem gondolt.

V.

Ebéd

A diákéhség!
Dél felé a percek sorbaállnak
a konyhánál, s akár a rácskerítés
romantikus kastélykertek körül,
vizsla szemektől rejtik az ízek birodalmát.
Pompás világ: a képzeletben bíbort ölt a bab,
a kása tündérhölgy, a rozskenyér igéző hableány,
s a hús, a hús, hatalmas szuverén!
A diák ül a hosszú asztal mellett,
már-már eszébejut, hogy milyen is otthon,
amikor négyen-öten ülik körül a tálát,
de valahol a sarokban megcsendül
egy pléhtányér, kanál az ütő hozzá,
aztán még egy, még kettő,
és máris harsog az egész terem,
a kanalak ördögös diákkezekben
furcsa, ugrató ütemet vernek,
a hang kacágva szétgurul,
lenn a konyhában kiborítja az üstöt,
s már futnak az ételhordó lányok,
kitárt karokkal lubickolnak
csiklandó tányér-csörömpölésben.
Ő is veri, a mi diákunk,
és nevet is, hát lehet nem otthon lenni
ilyen bolondos, zajos hahótában?

VI.

Lámpák

Este ne járjon senki egyedül
ott, ahol sok az ember.

A télesteri puha félhomályban
gyúlszemű autórém toppan elé,
sötétet bőfögő kaputorok vadásza,
villó, száz-tükrös kirakatokon botlik,
fürt-fejű, elmosott testű tömegben
sodródik tova tehetetlen.
Egyedül van s nincs kibe kapaszkodjon,
mint a gyerek, ha lidércálmától dermed.
A diák megy, a homály és az árva bánat
szinte a szája pereméig ér,
s akkor kigyúlanak a lámpák,
varázsfény tolja félre az estet,
az alaktalan alagúti nyüzsgés
gyönyörűség színekké omlik,
a lámpák alatt kifeszlenek a nők,
és őreá is vár, ni, valaki
az egyik íves oszlop tövében.
Mintha épp néki virágozna
égi és földi csillagokkal
a város.

VII.

Csomag

Ott világít az asztalon.
Nem mer még hozzányúlni.
Kezét megsütné, szemét kiegészné,
húsát pörkölné
ez a gondos, papírba bugyolált,
sűrített szeretet,
ha egy sugárban süvítene elő.
Mint aknász a sistergő bombát,
óvatosan bogozza,
egyenként emeli át magába
az otthonhagyott otthon utánaküldött
cserépdarabjait.
Pillantással és foggal harapnivalók.
Mindenbe kicsit belekóstol,
ínyének édes áldozat.
Aztán eltűnődik a jófalat a szájban:
talán csak épp itt esik jól,
ezen a távoli diák-kakasülön,
és épp azért,
mert hazuról olyan messze van,
hogy már csak vendég-üzenet lehet,
ami otthon tán nem is izlett,
s ami eztán csak így tud ízleni,
csomagból hámozva elő.

VII.

Nóta

Lombokban zöld öröm.
Barátkozik a vén Kosutnyák.
Hegy-vállán öt-hat diák kalimpál,
a magas fák s az alacsony ég közt
száll-száll a nóta.
Mit hall ki ez a déli rög-halom
kalászt hintázó alföldi siratóból,
hogyan pattog itt a fürge palotás?
A diák néha felüti a fejét
a nótából s a földet figyeli.
Dalnak és csendnek rokon ez a föld,
ittthon van, mint túlról a Duna,
s itt ez az ismeretlen dalra bámcsz
szerb fiúcska.
A diák hangja csuklik,
szeretné a karjába venni
ezt a véren vett, dallal váltott földet.
Összeborul öt-hat diák és öt-hat ősi dal fölött
a kosutnyáki tölgy
s egy poros, bácskai diófa.

IX.

Haza

Van, amit csak ezred- s még többedmagával
mondhat ki szépen az ember.
Kell az ékesszóló ünnep
hallgatag hétköznapiok közé.
Május-egy az utcára locsolta
a házakat, még kapunyitás előtt,
a diákot is mossa a tömeg,
olyan jó ez a biztonságos sodrás,
a gondolatból csak annyi marad,
ami a szájra szökken,
és nagy zúgásban kivirágzik.
Van-e boldogság, nem pillanatra
feledtető, ámitó mámor,
s nem szökevény, gyáva pillahúnyás?
A diák érzi, most kell kiáltani, hogy hallják,
amit a jóért s a rossz ellen akar,
véletlenül ide- vagy odaejtett
fészek-otthonocskákon túlnan,
az egyetlen nagy otthon:
a közös fészek-haza.

X.

Lásd, a gólyák.
Én sokszor gondolkozom róla.

hova is mennek haza ők?
Kényszerű szükség viszi-e őket ősszel,
vagy hazamehnek, s számkivetés nekik
az a nyári, falusi fészek?
Hát a vig, kereplő, kinőtt nadrágban ösztövérlábú,
gyerekszemű, mélyhangú gólya-diákok?
Egyet jól ismerek,
mintha én lettem volna öt nyárral ezelőtt
Ez az egy, s mind a többi, úgy hiszem,
azóta megtanulta jól
az utat oda-vissza két otthon között,
a gólya-leckét megtanulta,
s ha volt is vizsga, amin megbukott talán,
ezt tudja, ebből vizsgáznia se' kell:
szállni és szőretni
közelt és távult egyaránt.
Szót értettünk-e?
Úgy-e igen?

Petrik Pál: Petőfi utca